

POROČILA

NOVA KOLIŠČA NA LJUBLJANSKEM BARJU

Josip Korošec

Ljubljansko barje, ki je postalo znano v arheologiji po kulturi svojih kolišč, je imelo doslej znano in raziskano kolišče pri Notranjih goricah, kolišče ob Strojnovi vodi blizu Iga in kolišča pri Igu. Kolišče ob Strojnovi vodi blizu Iga pa doslej še ni točno lokalizirano.¹ Po Ložarjevih domnevah bi v okolici Iga moralo biti več kolišč; deloma so jih že raziskovali ali pa so jih vsaj ugotovili.² Medtem ko Melik omenja pet kolišč, kakor jih ima označena na načrtu mostiščarskega jezera, od katerih bi peto po Dežmanovi skici ležalo ob Ižici,³ sodi Ložar, da so po Dežmanovih poročilih le štiri kolišča. Po vsej verjetnosti je Melikovo gledišče popolnoma točno, ker obstaja navadno med enim in drugim koliščem večja cezura, ki obsega 150 do 200 in več metrov, tega pa nikakor ni moči prištevati samo eni naselbini. Tako bi mogli za sedaj označiti prvo kolišče ob Ižanski cesti, drugo kolišče, ki leži vzhodno od prvega, tretje kolišče, ki leži severovzhodno od prvega, četrto kolišče ob Ižici jugovzhodno od prvega in peto kolišče ob Strojnovi vodi jugovzhodno od prvega. Od teh sta pa raziskani v glavnem le dve oziroma delno tudi tretje, medtem ko so ostala samo ugotovljena.

V novejšem času je bilo odkrito novo kolišče pri Blatni Brezovici. Omenja ga že Melik ter podaja glavno njegovo lokalizacijo.⁴ To kolišče leži okoli 320 m jugozahodno od osamelca, na katerem stoji Blatna Brezovica, in 250 m od sedanje Ljubljaniče. Po podatkih Narodnega muzeja v Ljubljani⁵ in po kontroli samega mesta je kolišče ob prekopu »Lipovec«. Tu vidimo še delno kole razne debeline v dolžini okoli 70 m. So pa okoli

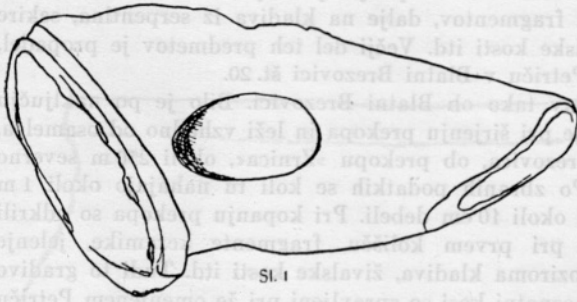
¹ Ložar, GMDS 1942, 88. — Melik, Ljubljansko mostiščarsko jezero in dediščina po njem, 75 sl. — Avtorja se ne ujemata glede lege kolišča. Ložar domneva, da je razdalja od kolišča pri Igu do novega kolišča bila 2 km ob nekdanji Strojnovi vodi, medtem ko ga Melik postavlja le ca. 1,5 do 1,5 km oddaljenega od prvega kolišča. Ležalo pa naj bi ob novi Strojnovi vodi, ki je identična z Maharskim grabnom. Izkopavanja, ki jih je Ložar vršil na mestu, kjer je domneval od Dežmana omenjeno kolišče, so bila negativna.

² GMDS 1942, 89.

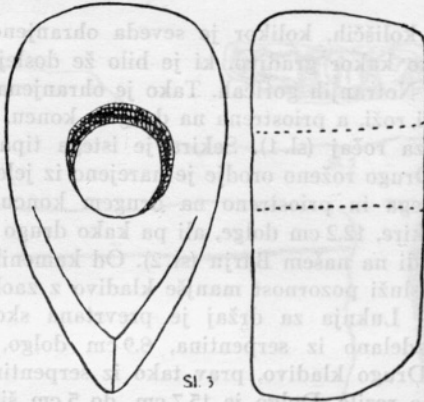
³ Melik, Mostiščarsko jezero, 74 sl in karta Mostiščarsko jezero.

⁴ l. c., 81.

⁵ Zahvaljujem se upravi Narodnega muzeja za vse podatke.

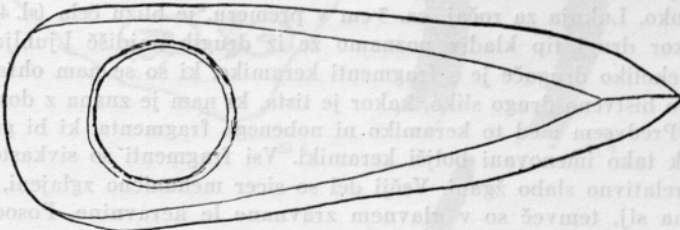
Sl. 1

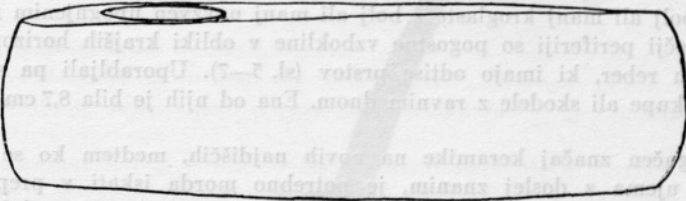
Sl. 3

Sl. 2

Sl. 4

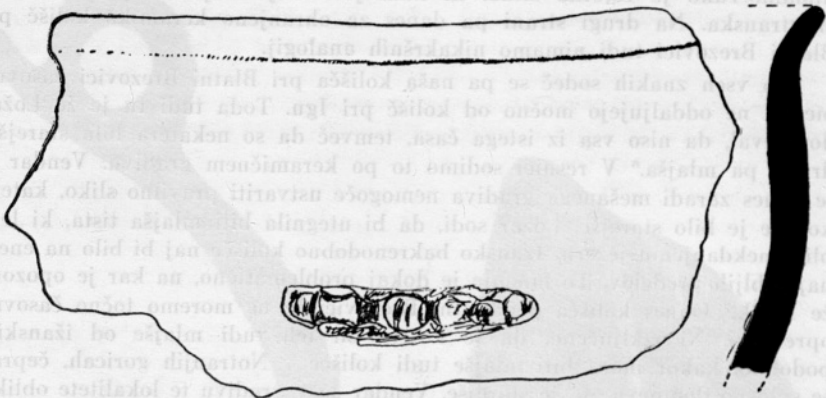
50 cm pod današnjo površino. Ob kopanju prekopa so našli tudi na večje število keramičnih fragmentov, dalje na kladiva iz serpentina, sekire iz jelenovega roga, živalske kosti itd. Večji del teh predmetov je propadel, del je pa shranjen pri Petriču v Blatni Brezovici št. 20.

Drugo kolišče je prav tako ob Blatni Brezovici. Bilo je po naključju odkrito za časa okupacije pri širjenju prekopa in leži vzhodno od osamelca, na katerem je Blatna Brezovica, ob prekopu »Zrnica«, okoli 250 m severno od mostu čez prekop. Po zbranih podatkih se koli tu nahajajo okoli 1 m pod površino. Bili so pa okoli 10 cm debeli. Pri kopanju prekopa so odkrili podobne najdbe kakor pri prvem kolišču, fragmente keramike, jelenje rogove, kamene sekire oziroma kladiva, živalske kosti itd. Tudi to gradivo je zvečine propadlo, le neznatni kosi so spravljani pri že omenjenem Petriču v Blatni Brezovici.

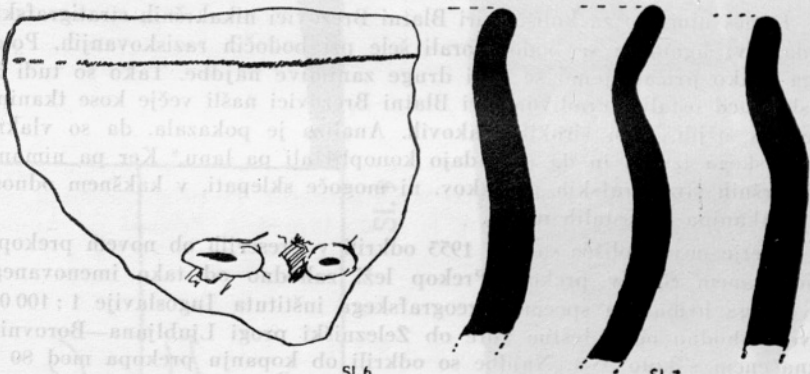
Gradivo, najdeno v novih koliščih, kolikor je seveda ohranjeno, kaže v nekaterih predmetih isto sliko kakor gradivo, ki je bilo že doslej znano z drugih najdišč pri Igu in pri Notranjih goricah. Tako je ohranjena sekira iz jelenovega roga, obsekana pri roži, a priostrena na drugem koncu. Sekira, dolga 13 cm, je imela luknjo za ročaj (sl. 1). Sekira je istega tipa kakor večje število že doslej znanih. Drugo roženo orodje je narejeno iz jelenovega parožka, preluknjano blizu enega in priostreno na drugem koncu. Predstavlja prav tako neko vrsto sekire, 12,2 cm dolge, ali pa kako drugo orodje. Sam tip je pogosten in znan tudi na našem Barju (sl. 2). Od kamenih predmetov, ki so nam ohranjeni, zasluži pozornost manjše kladivo z zaobljenim čelom in zaokroženim rezilom. Luknja za držaj je prevrtana skoraj na sredini kladiva. Kladivo je izdelano iz serpentina, 8,9 cm dolgo, 5,1 cm široko in 4,0 cm visoko (sl. 3). Drugo kladivo, prav tako iz serpentina, ima pa zaobljeno čelo in zaokroženo rezilo. Dolgo je 15,7 cm, do 5 cm široko in 4 cm visoko. Luknja za ročaj, ca. 3 cm v premeru, je blizu čela (sl. 4). Tako prvi kakor drugi tip kladiv poznamo že iz drugih najdišč Ljubljanskega barja. Nekoliko drugače je s fragmenti keramike, ki so se nam ohranili. Ti pa kažejo bistveno drugo sliko, kakor je tista, ki nam je znana z dosedanjih najdišč. Predvsem med to keramiko ni nobenega fragmenta, ki bi ga mogli prišteti k tako imenovani boljši keramiki. Vsi fragmenti so sivkaste barve in tudi relativno slabo žgani. Večji del so sicer mehanično zglajeni, vendar nikdar na sij, temveč so v glavnem zravnane le neravnine. Posode so v glavnem bile bolj velike, čeprav imajo nekatere dokaj tanke stene. Oblike so bile bolj ali manj kroglaste z bolj ali manj navzven upognjenim ustjem. Na največji periferiji so pogostne vzbokline v obliki krajših horizontalnih plastičnih reber, ki imajo odtise prstov (sl. 5—7). Uporabljali pa so tudi konične kupe ali skodele z ravnim dnom. Ena od njih je bila 8,7 cm visoka (sl. 8).

Drugačen značaj keramike na novih najdiščih, medtem ko se ostalo gradivo ujema z doslej znanim, je potrebno morda iskati v preprostem vzroku, da so nekdanj shranjevali le cele kose in pa take, ki so bili ornamentirani, medtem ko so druge pustili glede na tedanji način dela vnamar. Ako zadevno pogledamo odnos med koščenim in roženim orodjem ter keramičnimi ostalinami kolišč pri Igu, pridemo do presenetljivega zaključka,

da je več prvih izdelkov kakor pa drugih. Čeprav v resnici to ni mogoče. Če je pomno opazili, da tako imenovane grobe, vsakdanje keramike skoraj nikoli niso izdelane iz celotne glinice, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki. Tako je celotna glinica, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki. Tako je celotna glinica, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki.

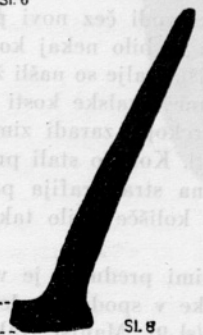

Sl. 5

Sl. 6

Sl. 7

Sl. 8

Med najbolj zanimivimi predmeti, ki jih najdemo v domači keramiki, so predvsem tiste, ki so izdelane iz glinice, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki. Med najbolj zanimivimi predmeti, ki jih najdemo v domači keramiki, so predvsem tiste, ki so izdelane iz glinice, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki.

Med najbolj zanimivimi predmeti, ki jih najdemo v domači keramiki, so predvsem tiste, ki so izdelane iz glinice, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki. Med najbolj zanimivimi predmeti, ki jih najdemo v domači keramiki, so predvsem tiste, ki so izdelane iz glinice, ki nam jo najbolj najdemo v domači keramiki.

da je več prvih izdelkov kakor pa drugih, čeprav v resnici to ni mogoče. Dalje bomo opazili, da tako imenovane grobe, vsakdanje keramike skoraj nimamo. Tako je celotna slika, ki nam jo nudijo najdišča pri Igu, zelo enostranska. Na drugi strani pa danes za ohranjeno keramiko kolišč pri Blatni Brezovici tudi nimamo nikakršnih analogij.

Po vseh znakih sodeč se pa naša kolišča pri Blatni Brezovici časovno menda ne oddaljujejo močno od kolišč pri Igu. Toda tudi tu je že Ložar domneval, da niso vsa iz istega časa, temveč da so nekatera bila starejša, druga pa mlajša.⁶ V resnici sodimo to po keramičnem gradivu. Vendar si je danes zaradi mešanega gradiva nemogoče ustvariti pravilno sliko, katero kolišče je bilo starejše. Ložar sodi, da bi utegnila biti mlajša tista, ki leže bližje nekdanjemu jezeru. Izansko bakrenodobno kolišče naj bi bilo na enem najglobljih predelov. To mnenje je dokaj problematično, na kar je opozoril že Melik.⁷ Danes kolišča pri Blatni Brezovici še ne moremo točno časovno opredeliti. Ni izključno, da je katero od teh tudi mlajše od izanskih, podobno, kakor mora biti mlajše tudi kolišče v Notranjih gorah, čeprav se splošno domneva, da je starejše. Vendar so v gradivu te lokalitete oblike, ki nikakor ne morejo biti starejše od izanskih kolišč.

Danes nimamo za kolišča pri Blatni Brezovici nikakršnih stratigrafskih podatkov; ugotoviti se bodo morali šele pri bodočih raziskovanjih. Poleg tega lahko pričakujemo še tudi druge zanimive najdbe. Tako so tudi že doslej med ostalim gradivom pri Blatni Brezovici našli večje kose tkanine, tkane v ožjih, 2 cm širokih trakovih. Analiza je pokazala, da so vlakna rastlinskega izvora in da pripadajo konoplji ali pa lanu.⁸ Ker pa nimamo nikakršnih stratigrafskih podatkov, ni mogoče sklepati, v kakšnem odnosu je ta tkanina do ostalih najdb.

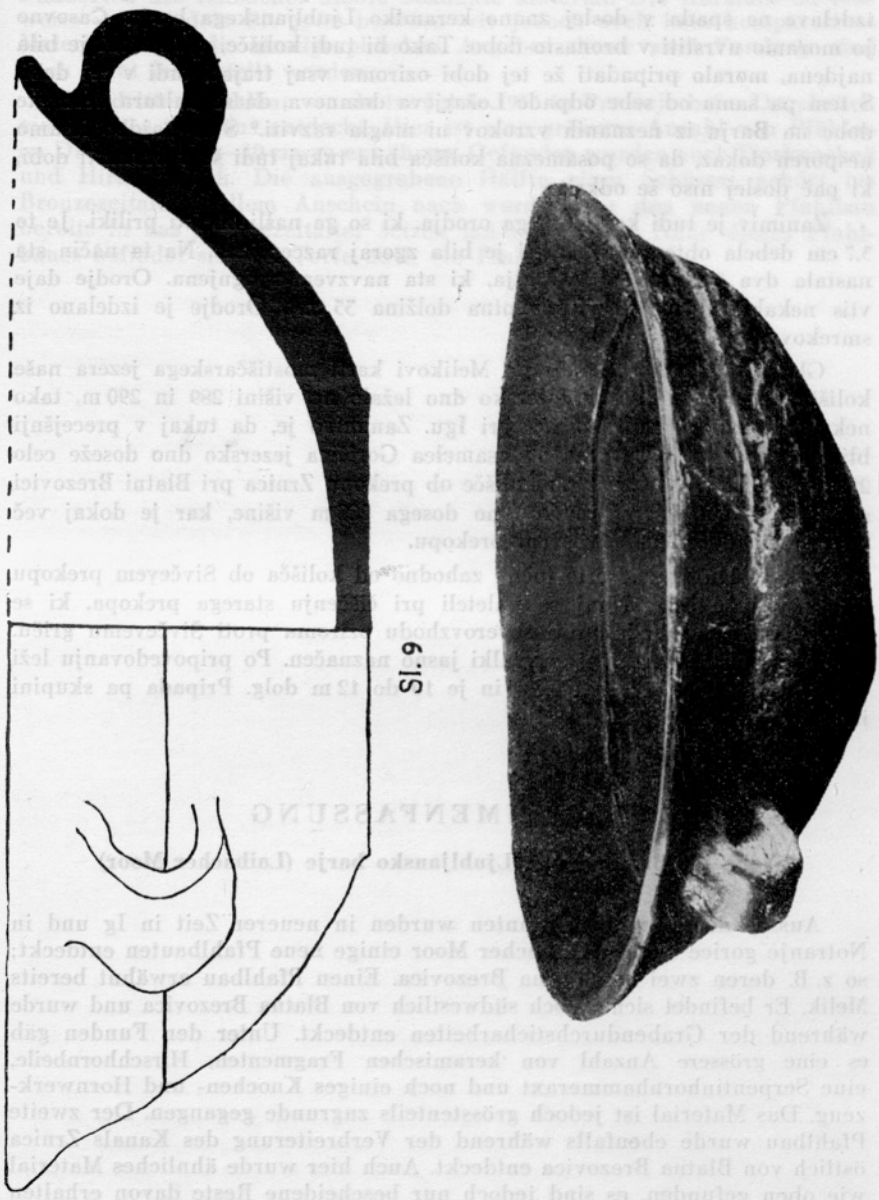
Tretje novo kolišče so leta 1953 odkrili v Preserjih ob novem prekopu, imenovanem Šivčev prekop. Prekop leži zahodno od tako imenovanega Šivčevega hriba (na specialki geografskega inštituta Jugoslavije 1 : 100 000 severozahodno od Žalostne gore ob Železniški progi Ljubljana—Borovnica označenem s koto 354). Najdbe so odkrili ob kopanju prekopa med 80 in 150 m južno od mostu, ki vodi čez novi prekop od severozahodnega kota Šivčevega griča. Odkritih je bilo nekaj kolov 8 do 10 cm v premeru; med njimi so pa bili tudi manjši. Dalje so našli živalske kosti. Po pripovedovanju so baje našli tudi obdelane živalske kosti in rogovje. Večina teh najdb je propadla. Pri kopanju prekopa zaradi zimskega časa najdbam niso mogli posvetiti dovolj pozornosti. Koli so stali približno 70 do 80 cm pod sedanjo površino. Točna vertikalna stratigrafija pa tudi tu ni ugotovljena. Sodeč po vseh znakih se je to kolišče širilo tako na eni kakor na drugi strani prekopa.

Med najbolj zanimivimi predmeti je več kot polovica ohranjene večje skodele polkroglaste oblike v spodnjem delu z močno navzven upognjenim in zelo širokim ustjem (sl. 9). Manjši trakasti ročaj je na zgornjem delu

⁶ GMDS 1942, 92 sl.

⁷ Melik, Mostiščarsko jezero, 77 sl.

⁸ Analizo je napravil Koželj v kemijskem inštitutu SAZU.

6.15

• ČSD 1942, 25 41

trebuha pod ustjem (višina 10,7 cm, premer ustja okoli 32 cm, premer dna ca. 11 cm). Posoda je bila najdena med koli. Tako po obliki kakor po tehniki izdelave ne spada v doslej znano keramiko Ljubljanskega barja. Časovno jo moramo uvrstiti v bronasto dobo. Tako bi tudi kolišče, v katerem je bila najdena, moralo pripadati že tej dobi oziroma vsaj trajati tudi v tej dobi. S tem pa sama od sebe odpade Ložarjeva domneva, da se kultura bronaste dobe na Barju iz neznanih vzrokov ni mogla razviti.⁹ S to najdbo imamo nesporen dokaz, da so posamezna kolišča bila tukaj tudi še v bronasti dobi, ki pač doslej niso še odkrita.

Zanimiv je tudi kos lesenega orodja, ki so ga našli ob isti priliki. Je to 3,7 cm debela obtesana veja, ki je bila zgoraj razcepljena. Na ta način sta nastala dva 21,5 cm dolga roglja, ki sta navzven upognjena. Orodje daje vtis nekakih dvozubih vil (celotna dolžina 35 cm). Orodje je izdelano iz smrekovega lesa.

Glede na barska tla leži po Melikovi karti mostiščarskega jezera naše kolišče na mestu, kjer je jezersko dno ležalo na višini 289 in 290 m, tako nekako, kakor so tudi kolišča pri Igu. Zanimivo je, da tukaj v precejšnji bližini, zahodno in severno od osamelca Goričica jezersko dno doseže celo 286,9 m višine. Medtem je pa kolišče ob prekopu Zrnica pri Blatni Brezovici stalo na mestu, kjer jezersko dno dosega 288 m višine, kar je dokaj več kakor pri kolišču ob Šivčevem prekopu.

Okoli 80 m zračne črte točno zahodno od kolišča ob Šivčevem prekopu leži v šoti še čoln. Nanj so naleteli pri čiščenju starega prekopa, ki se raztepa od jugozahoda proti severovzhodu oziroma proti Šivčevemu griču. Prekop je na že omenjeni specialki jasno naznačen. Po pripovedovanju leži čoln okoli 1 do 1,50 m globoko in je 10 do 12 m dolg. Pripada pa skupini izdolbencev.

ZUSAMMENFASSUNG

Neue Pfahlbauten von Ljubljansko barje (Laibacher Moor)

Ausser den bereits bekannten wurden in neuerer Zeit in Ig und in Notranje gorice in dem Laibacher Moor einige neue Pfahlbauten entdeckt; so z. B. deren zwei bei Blatna Brezovica. Einen Pfahlbau erwähnt bereits Melik. Er befindet sich jedoch südwestlich von Blatna Brezovica und wurde während der Grabendurchsticharbeiten entdeckt. Unter den Funden gab es eine grössere Anzahl von keramischen Fragmenten, Hirschhornbeile, eine Serpentinhornhammeraxt und noch einiges Knochen- und Hornwerkzeug. Das Material ist jedoch grösstenteils zugrunde gegangen. Der zweite Pfahlbau wurde ebenfalls während der Verbreiterung des Kanals Zrnica östlich von Blatna Brezovica entdeckt. Auch hier wurde ähnliches Material wie oben gefunden, es sind jedoch nur bescheidene Reste davon erhalten geblieben.

⁹ GMDS 1942, 93 sl.

Das Material liefert ein gleiches Bild wie das bereits von anderen Fundorten des Laibacher Moors bekannte Material. Die Keramik ist teilweise verschieden. Bis jetzt besitzen wir jedoch noch kein komparatives Material. Auch die stratigraphischen Angaben dieser zwei Fundorte sind noch nicht festgestellt worden.

Ein dritter Pfahlbau wurde im Jahre 1955 in Preserje beim Durchstich eines neuen Grabens entdeckt. Hier ist eine grössere Anzahl von Pfählen im Durchmesser 8—10 cm zu erwähnen. Gefunden wurden auch Tierknochen und Hirschgeweih. Die ausgegrabene Hälfte einer Schüssel gehört ins Bronzezeitalter. Allem Anschein nach werden wir den neuen Pfahlbau bereits in das Bronzezeitalter setzen müssen. In der Nähe dieses Pfahlbaues befindet sich im Torfe auch ein Einbaum.